

Kommunale indkøbschefer ønsker nationale mål for grønne indkøb

Undersøgelse blandt kommunale og regionale indkøbschefer om bæredygtige offentlige indkøb

Oktober 2020

Christian Severin Larsen, analysekonsulent
csl@ida.dk

Analysens hovedresultater

Kommuner og regioner foretager årligt offentlige indkøb for 140 mia. kr. om året. Hvis den offentlige sektor omstiller sine indkøb til at blive mere miljø- og klimamæssigt bæredygtige, kan det være et stort skridt i forhold til at indfri målsætningen om 70 pct. reduktion i CO₂-udledningen. Udover at minimere klimabelastningen kan bæredygtige offentlige indkøb være medvirkende til at fremme en omstilling i retning af mere bæredygtig produktion.

Derfor har IDA fået gennemført en undersøgelse blandt kommunale og regionale indkøbschefer. Undersøgelsen afdækker i hvilket omfang kommuner og regioner køber bæredygtigt ind. Derudover sætter undersøgelsen fokus på, hvilke udfordringer, som kommuner og regioner oplever i forhold til at gøre offentlige indkøb mere miljø- og bæredygtige, samt hvad der bør gøres nationalt for at fremme grønne indkøb i kommuner og regioner.

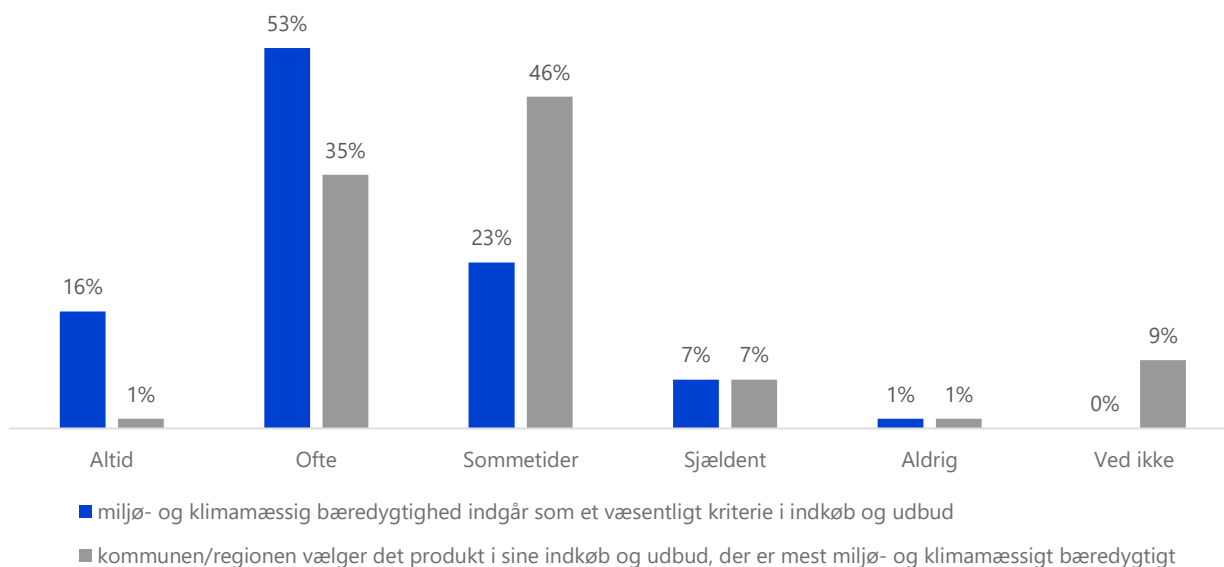
Analysens vigtigste resultater er:

- Der er et stort potentiale for at øge bæredygtigheden i kommunernes og regionernes indkøb. Hos 70 pct. af kommuner og regioner indgår bæredygtighed ofte som et væsentligt kriterie i deres indkøb og udbud, men kun en tredjedel vælger ofte eller altid det mest bæredygtige produkt.
- Bæredygtighed er højest i indkøb inden for fødevarerområdet, el- og belysning samt rengøring. Til gengæld halter kommuner og regioner bagefter i forhold til at implementere bæredygtighed i deres indkøb inden for større og mere komplekse områder som bygninger, vej og park samt pleje- og omsorgsområdet, hvor produkter form af maskiner, materialer og udstyr ofte er dyrere.
- Det er ikke manglende politisk opmærksomhed, som hæmmer bæredygtigheden: i knap to tredjedele af kommuner og regioner har bæredygtige indkøb høj politisk bevågenhed. Men kun 21 pct. har en selvstændig strategi for bæredygtige indkøb.
- Indkøbscheferne vurderer, at den største barriere for grønne indkøb er, at bæredygtige indkøb generelt er for dyre. Derudover er det også en barriere, at kommuner og regioner mangler kendskab til hvordan og på hvilke områder indkøbene kan blive mere bæredygtige. Fx angiver 38 pct., at det er svært at vurdere graden af bæredygtighed i produkter og hos leverandører.
- Knap tre fjerdedele er enige i, at det typisk vil gøre anskaffelsesprisen højere, hvis de offentlige indkøb skal være miljø- og klimamæssigt bæredygtige. Men der er et potentiale for, at bæredygtige indkøb kan blive relativt billigere, hvis kommuner og regioner i højere grad vurderer totalomkostningerne ved indkøb. 45 pct. vurderer sjældent eller sommetider totalomkostningerne ved indkøb, mens kun 15 pct. altid gør det.
- Når de indkøbsansvarlige i kommuner og regioner skal pege på det vigtigste, som kan gøres nationalt for at fremme bæredygtige offentlige indkøb, peger 45 pct. på nationale mål for andelen af grønne offentlige indkøb. Derudover står redskaber og værktøjer, der kan gøre bæredygtige indkøb lettere at gå til, også højt på ønskesedlen: en femtedel peger på miljømærkning af flere produkttyper, mens en tredjedel ønsker redskaber til at beregne CO₂-effekten ved offentlige indkøb.

Hver tredje vælger oftest det mest bæredygtige produkt

I langt størstedelen af de kommunale og regionale indkøb indgår bæredygtighed ofte som et væsentligt kriterie. Men kun en tredjedel vælger ofte eller altid det mest bæredygtige produkt. Det viser Figur 1. Dermed er der stadig et stort potentiale for at øge bæredygtighed gennem kommunale og regionale indkøb. Dog er det kun et lille mindretal på 8 pct., der angiver, at de sjældent eller aldrig vælger det mest bæredygtige produkt eller anvender bæredygtighed som kriterie i deres indkøb.

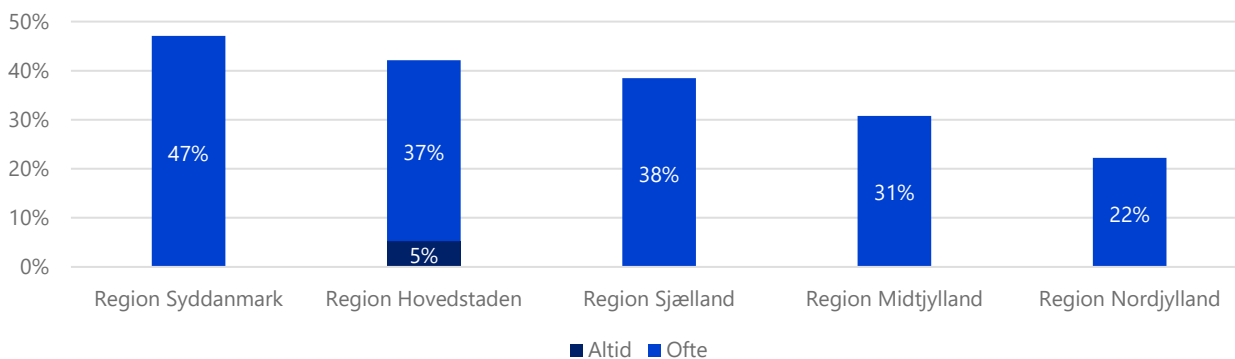
Figur 1. Hvor ofte indgår bæredygtighed som kriterie i indkøb samt hvor ofte vælges det mest bæredygtige produkt

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmaalsformuleringen var hhv. "Hvor ofte vurderer du, at miljø- og klimamæssig bæredygtighed indgår som et væsentligt kriterie i kommunens/regionens indkøb og udbud?" samt "Hvor ofte vurderer du, at kommunen/regionen i sine indkøb og udbud vælger det produkt, der er mest miljø- og klimamæssigt bæredygtigt?"

Kommunerne i Region Syddanmark og Region Hovedstaden er dem, der oftest vælger det mest bæredygtige produkt i deres indkøb og udbud. Det viser Figur 2. Til gengæld angiver kun halvt så mange blandt kommunerne i Region Nordjylland, at de ofte eller altid vælger det mest bæredygtige produkt.

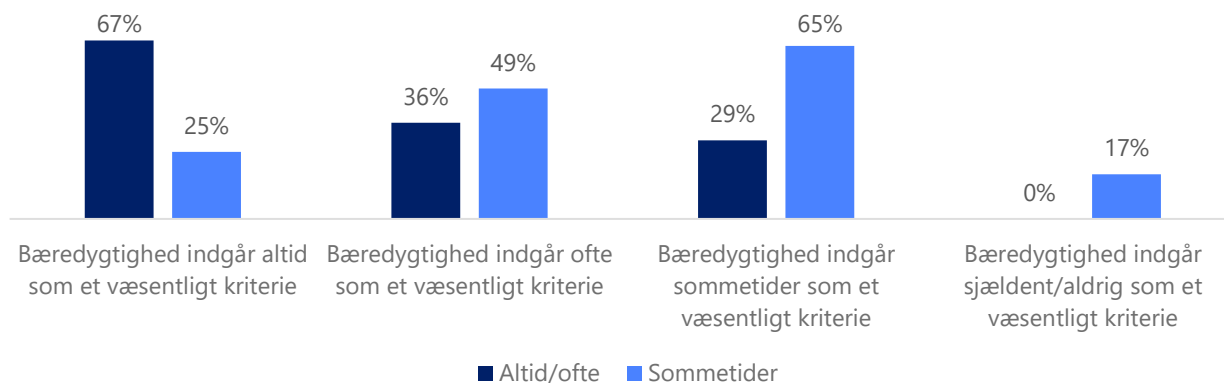
Figur 2. Andel der ofte og altid vælger det mest bæredygtige produkt i sine indkøb og udbud

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Kun besvarelser for kommuner indgår. Note: Spørgsmaalsformuleringen var "Hvor ofte vurderer du, at kommunen/regionen i sine indkøb og udbud vælger det produkt, der er mest miljø- og klimamæssigt bæredygtigt?"

At opstille bæredygtighedskriterier har tilsyneladende betydning for kommunernes og regionernes faktiske indkøb. Det viser Figur 3. I de kommuner og regioner, hvor bæredygtighed altid indgår som et væsentligt kriterie, vælger 67 pct. ofte eller altid det mest bæredygtige produkt, mens den tilsvarende andel kun er 29 pct. blandt de kommuner og regioner, hvor bæredygtighed sommetider indgår som et væsentligt kriterie.

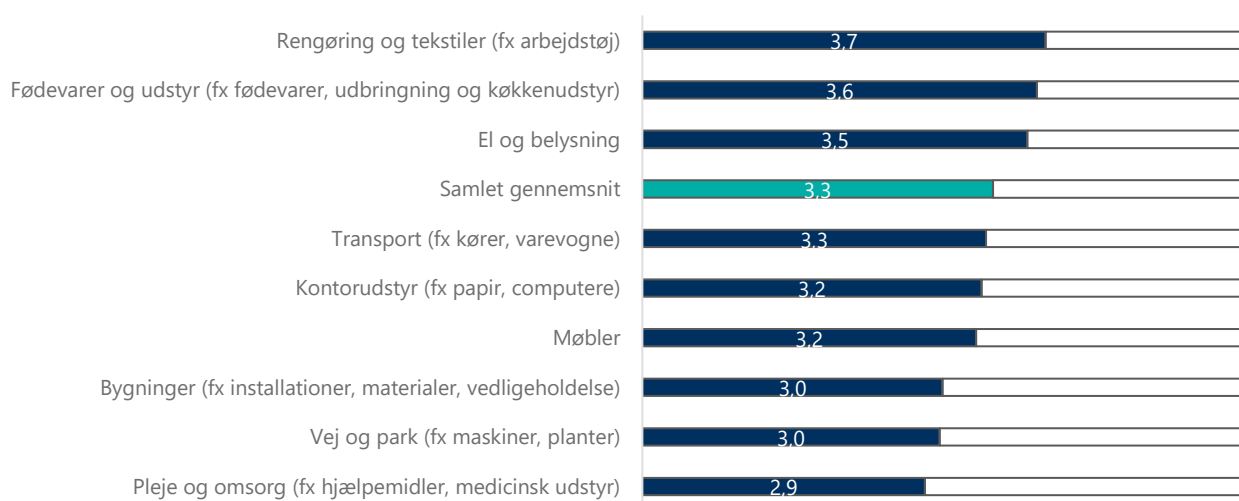
Figur 3. Andelen der vælger det mest bæredygtige produkt, opdelt på anvendelsen af bæredygtighed som kriterie

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74).

Indkøbscheferne har vurderet, hvor bæredygtige indkøbene er inden for forskellige produktområder. Svarene fremgår af Figur 4. De kommunale og regionale indkøb er mest bæredygtige inden for el, belysning, fødevarer samt rengøring og tekstiler med en gennemsnitsscore på 3,5-3,7 på en skala fra 1-5, hvor 1 betyder slet ikke bæredygtig og 5 betyder i meget høj grad bæredygtig. I den lavere ende ligger områder som bygninger, vej og park samt pleje-/omsorgsområdet, hvor indkøbene er mindre bæredygtige med en gennemsnitsscore på cirka 3,0. Der er en tendens til, at de mindst bæredygtige områder er blandt dem, hvor produkterne er større, dyrere og mere komplekse, fx i form af maskiner, materialer og dyrere teknologi. Fælles for disse produktgrupper er også, at der typisk ikke eksisterer miljømærkning, som gør det let at vælge det bæredygtige alternativ.

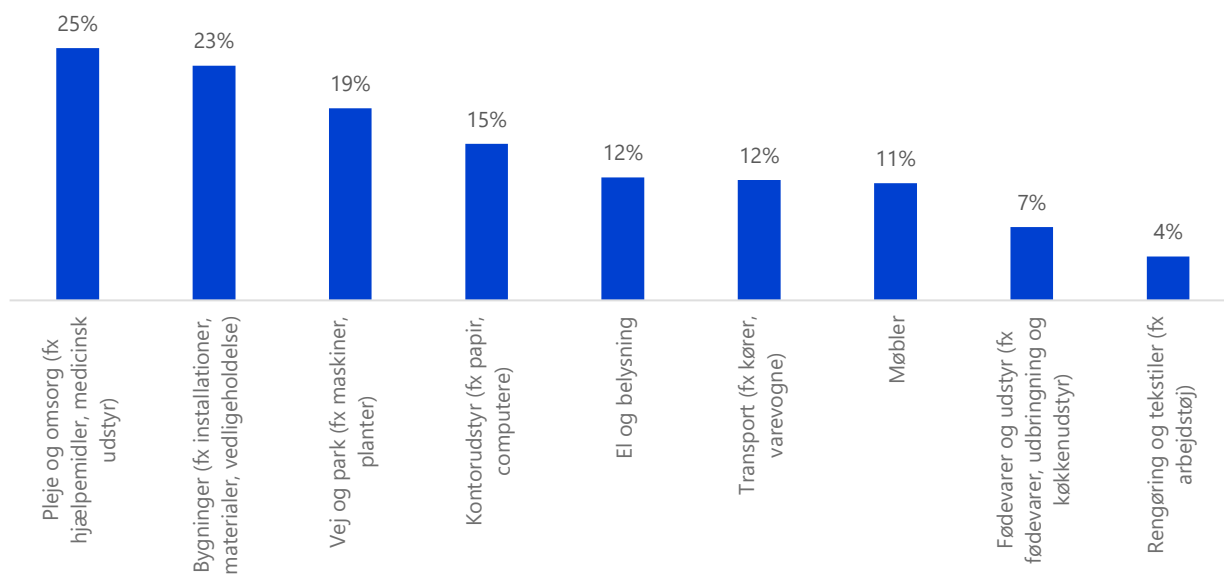
Figur 4. Gennemsnit for bæredygtighedsgrad i kommunale og regionale indkøb inden for udvalgte produktkategorier

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmålsformuleringen var "I hvilken grad vurderer du, at kommunens/regionens indkøb er miljø- og klimamæssigt bæredygtige inden for følgende produktgrupper?". Note: Ved ikke-besvarelser er frasorteret.

På størstedelen af produktområderne vurderer mellem en sjettedel og en fjerdedel, at indkøbene kun i lav grad er bæredygtige. Det viser Figur 4. Hvor Figur 3 viser gennemsnitsscoren, viser Figur 5 andelen af lav bæredygtighed i indkøbene på de forskellige produktområder. Kun 4-7 pct. vurderer, at indkøb inden for fødevarer-, rengøring og tekstiler i lav grad er bæredygtige. Til gengæld er der et stort behov for fokus på bæredygtighed inden for bygnings-, vej og park- samt pleje-/omsorgsområdet, hvor cirka en femtedel har en lav grad af bæredygtighed.

Figur 5. Andel af lav bæredygtighedsgrad i kommunale og regionale indkøb, opdelt på produktkategorier

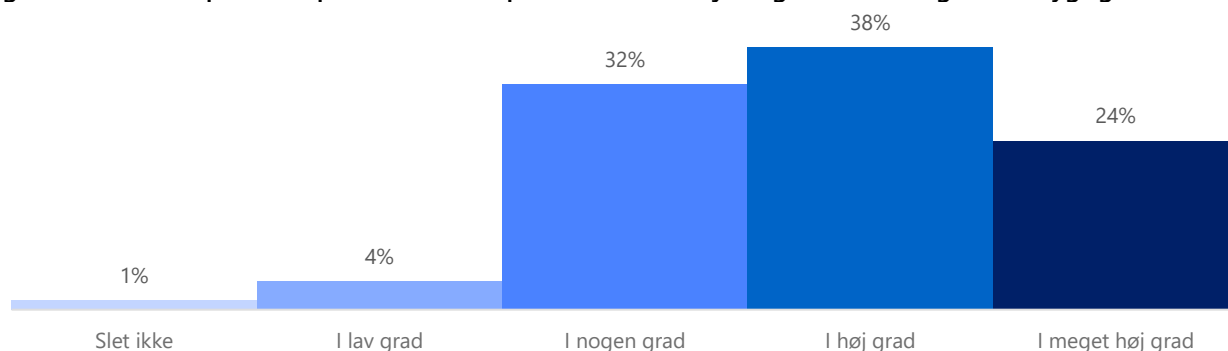

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmålsformuleringen var "I hvilken grad vurderer du, at kommunens/regionens indkøb er miljø- og klimamæssigt bæredygtige inden for følgende produktgrupper?". Note: Ved ikke-besvarelser er frasorteret.

Kun en femtedel har en strategi for bæredygtige indkøb

I størstedelen af kommuner og regioner er der stor politisk opmærksomhed på at fremme de grønne indkøb. Det viser Figur 6. 62 pct. oplever, at bæredygtighed i høj eller meget høj grad har politisk bevågenhed, mens yderligere en tredjedel oplever, at det i nogen grad gør sig gældende. Det er med andre ord ikke umiddelbart manglende lokalpolitisk vilje, der står i vejen for at gøre de kommunale og regionale indkøb mere bæredygtige.

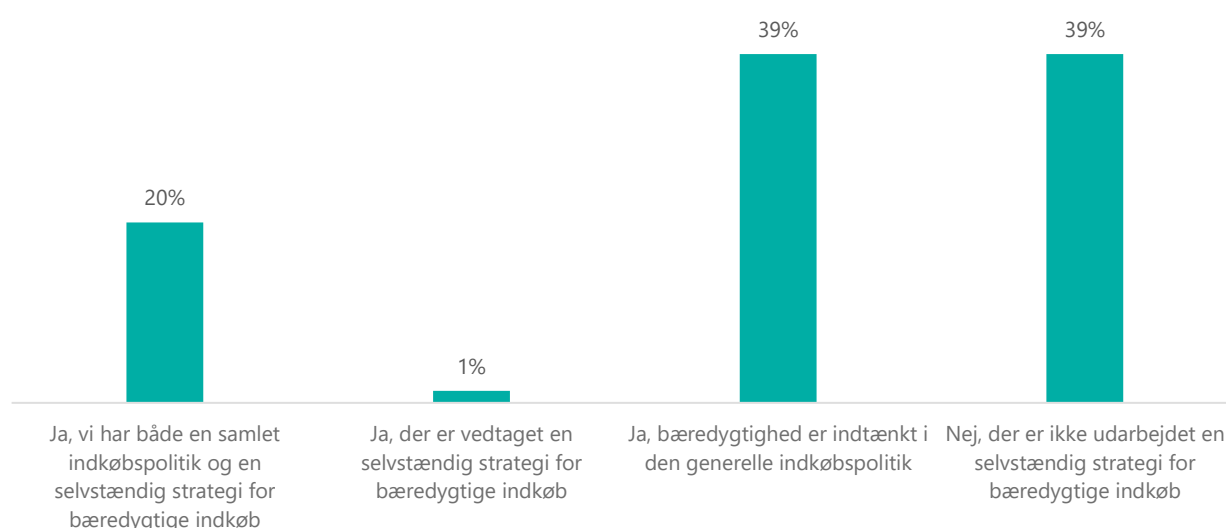
Figur 6. Graden af politisk opmærksomhed på at fremme miljø- og klimamæssige bæredygtige indkøb

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmaalsformuleringen var: I hvilken grad er der i kommunen/regionen politisk opmærksomhed på at fremme miljø- og klimamæssigt bæredygtige indkøb?

Til gengæld er den politiske opmærksomhed på området endnu ikke i alle tilfælde blevet omsat i kommunens indkøbspolitik. Det viser Figur 7. Kun en femtedel (21 pct.) har en selvstændig strategi for bæredygtige indkøb, mens knap 40 pct. hverken har en strategi for bæredygtige indkøb eller har indtænkt bæredygtighed i den generelle indkøbspolitik.

Figur 7. Andelen af kommuner/regioner der har en strategi for bæredygtige indkøb

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmaalsformuleringen var "Har jeres kommune/region opstillet en strategi for miljø- og klimamæssigt bæredygtige indkøb?".

Højere priser og manglende viden hæmmer bæredygtige indkøb

Det er først og fremmest den højere pris for bæredygtige produkter, der vurderes som en barriere for, at de offentlige indkøb bliver mere bæredygtige end de er i dag. Det viser Figur 8. Knap halvdelen af respondenterne peger på, at bæredygtige indkøb generelt er for dyre som en barriere, mens 38 pct. peger på, at det er svært at vurdere graden af bæredygtighed i produkter og hos leverandører.

Derudover er manglende kendskab og kompetencer også en barrieretype, som flere peger på: 26 pct. peger på manglende viden om, hvordan indkøb kan blive bæredygtige, og 18 pct. peger på manglende viden om, hvilke grønne kriterier man kan stille i sine indkøb og udbud. Yderligere 30 pct. peger på manglende tid eller kompetencer til at vurdere, hvad der er det mest bæredygtige valg, som en stor barriere.

Figur 8. Barrierer for at de offentlige indkøb kan blive mere bæredygtige

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmålsformuleringen var "Hvad er de største barrierer for, at de offentlige indkøb i din kommune/region bliver mere bæredygtige med hensyn til miljø- og klima?". Respondenterne har kunnet vælge 1-3 svarmuligheder.

De respondenter, der har svaret 'Andet', har kunnet uddybe deres svar. Udvalgte svar fremgår nedenfor.

Andre barrierer

"Der mangler en form for 'klimamærke' eller et CO2-udtryk, der måler klimaaftrykket og hvilken miljømæssig påvirkning, som produktet har."

"Udviklingen af vores indkøb er stadigvæk i gang. Det er en udviklingsproces at gennemføre bæredygtighed i vores indkøb mere systematisk".

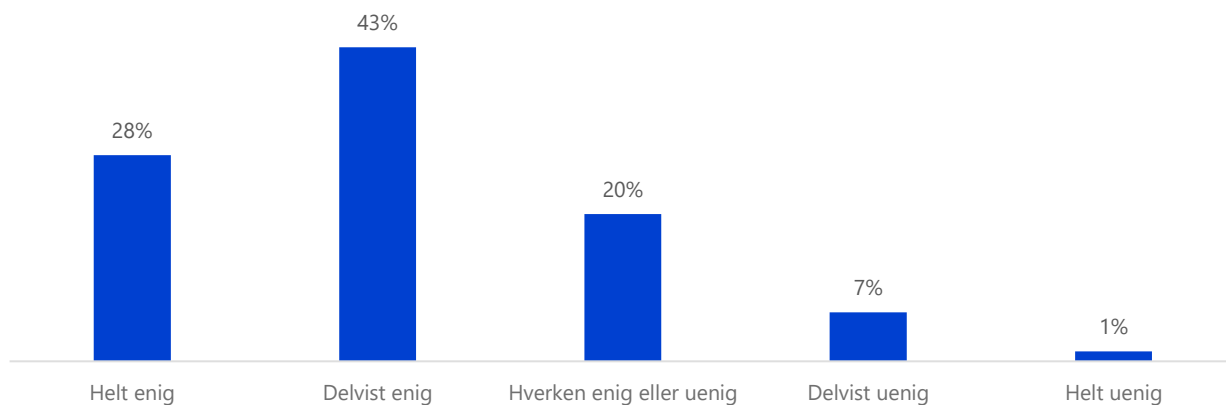
"Der er stor usikkerhed om, hvordan man beregner, hvor bæredygtigt ét produkt er fremfor et andet produkt".

"I forhold til bygningsområdet har vi udfordringerne med at få fagfolk med, og det gør det vanskeligt at opstille hensigtsmæssige krav i vores udbud".

"Vi mangler tid og ressourcer og har to gange fået afslag fra budgetafdelingen i forhold til at udvide afdelingen".

47 pct. pegede på, at bæredygtige indkøb generelt er for dyre, som en barriere. At prisen har stor betydning, fremgår også af Figur 9. Knap tre fjerdedele er helt eller delvist enige i, at det typisk vil gøre anskaffelsesprisen højere, hvis de offentlige indkøb skal være miljø- og klimamæssigt bæredygtige. Kun 8 pct. er helt eller delvist uenige.

Figur 9. Vurderingen af anskaffelsesprisen ved bæredygtige indkøb

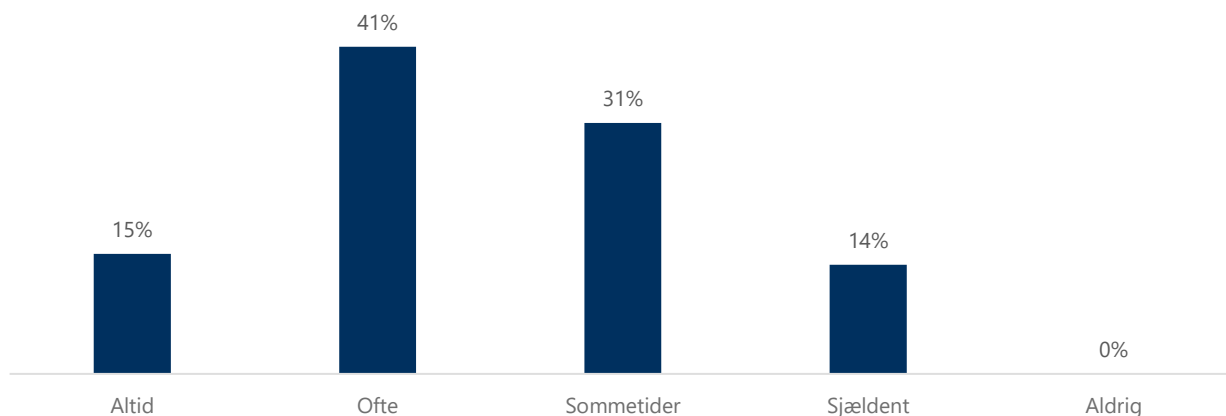

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmålsformuleringen var "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Det vil typisk gøre anskaffelsesprisen højere, hvis de offentlige indkøb i min kommune/region skal være miljø- og klimamæssigt bæredygtige?".

Netop fordi prisen er en afgørende faktor, har det stor betydning, hvorvidt kommuner og regioner fokuserer på anskaffelsesomkostningerne eller totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb. Hvor anskaffelsesomkostningerne kun er et udtryk for den umiddelbare pris ved købet, omfatter totalomkostningerne også de efterfølgende udgifter til vedligehold, energiforbrug ol. – og dermed bliver de eventuelle økonomiske fordele ved bæredygtige produkter, fx i form af lavere energiforbrug og længere holdbarhed, også en del af prisen.

Godt halvdelen (56 pct.) vurderer ofte eller altid totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb, mens 45 pct. kun gør det sjældent eller sommetider. Det viser Figur 10. Der er med andre ord et potentiale for, at bæredygtige indkøb kan blive relativt billigere, hvis kommuner og regioner i højere grad vurderer totalomkostningerne ved indkøb i stedet for udelukkende anskaffelsesudgifterne.

Figur 10. Andelen der vurderer totalomkostninger i forbindelse med offentlige indkøb

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmålsformuleringen var "Hvor ofte vurderer din kommune/region totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb?".

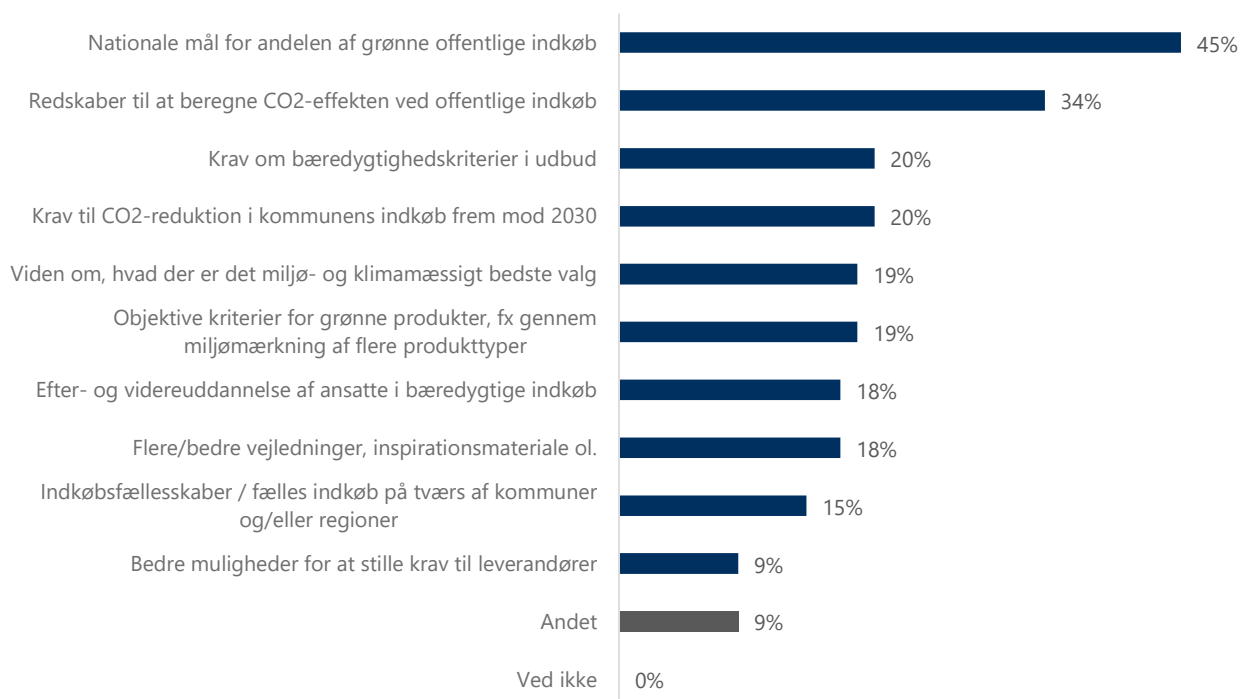
Ambitiøse mål og nye redskaber er øverst på ønskesedlen

Når indkøbscheferne i kommuner og regioner skal pege på det vigtigste, som kan gøres nationalt for at fremme bæredygtige offentlige indkøb, peger 45 pct. på nationale mål for andelen af grønne offentlige indkøb. Det viser Figur 11. I tråd med ønsket om nationale mål peger cirka en femtedel også på krav om CO₂-reduktioner gennem kommunernes indkøb samt krav om bæredygtighedskriterier i udbud.

Derudover peger en relativ høj andel på forskellige former for redskaber og værktøjer til at hjælpe kommuner og regioner med at foretage grønne indkøb: omkring en femtedel peger på miljømærkning af flere produkttyper samt viden om, hvad der er det miljø- og klimamæssige bedste valg som blandt det vigtigste, der kan gøres nationalt. Og redskaber til at beregne CO₂-effekten ved offentlige indkøb står højt på ønskesedlen hos 34 pct. af respondenterne. Det stemmer godt overens med de tidligere resultater, hvor flere peger på det som en stor barriere, at det var svært at opstille og vurdere bæredygtighed i sine indkøb.

Til gengæld peger kun 15 pct. på indkøbsfællesskaber som et vigtigt tiltag – til trods for at høje priser tidligere er blevet fremhævet som en barriere, og indkøbsfællesskaber netop er ét af redskaberne til at sænke priserne ved at skabe større volumen i efterspørgslen.

Figur 11. De vigtigste nationale tiltag for at fremme grønne indkøb i kommuner og regioner

Kilde: Epinion for Ingeniørforeningen, IDA 2020 (n=74). Note: Spørgsmaalsformuleringen var "Hvad er de største barrierer for, at de offentlige indkøb i din kommune/region bliver mere bæredygtige med hensyn til miljø- og klima?". Respondenterne har kunnet vælge 1-3 svarmuligheder.

Blandt dem, der har svaret 'Andet', nævnes bl.a. at fjerne moms for bæredygtige indkøb, at staten laver standarder for grønne produkter, økonomiske støtteordninger til kommuner og regioner samt at staten skal sørge for, at bæredygtige indkøb bliver en økonomisk god forretning.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen er gennemført blandt kommunale og regionale indkøbschefer. Dataindsamlingen er foretaget i september-oktober 2020. Dataindsamlingen er foretaget som en telefonisk rundspørge af Epinion for Ingeniørforeningen IDA, og IDA har lavet selve analysen.

72 respondenter fra kommunerne og 2 respondenter fra regionerne har besvaret undersøgelsen. En række kommuner deler indkøbschef, og derfor dækker de 72 besvarelser fra kommunale respondenter reelt over 78 kommuner.

Undersøgelsen er gennemført anonymt. Blandt respondenterne indgår både større og mindre kommuner. Af de fire største byer – København, Århus, Odense og Aalborg – har tre deltaget i undersøgelsen. Der er stor geografisk spredning i besvarelserne: 19 kommuner i Region Hovedstaden har deltaget, 13 kommuner i Region Sjælland, 17 kommuner i Region Syddanmark, 13 kommuner i Region Midtjylland og 9 kommuner i Region Nordjylland.

Flertallet af besvarelser er blandt indkøbschefer. I de kommuner/regioner, der ikke har en indkøbschef, er undersøgelsen besvaret af den person, der har ansvaret for indkøbene. Dette omfatter stillingstitler som afdelingschef for indkøb, afdelingsleder for økonomi, teamleder for indkøb, udbuds- og indkøbschef, leder af regnskab og indkøb, leder af udbudsafdeling, indkøbskonsulent, udbudschef, indkøbskoordinator, udbudskonsulent ol.